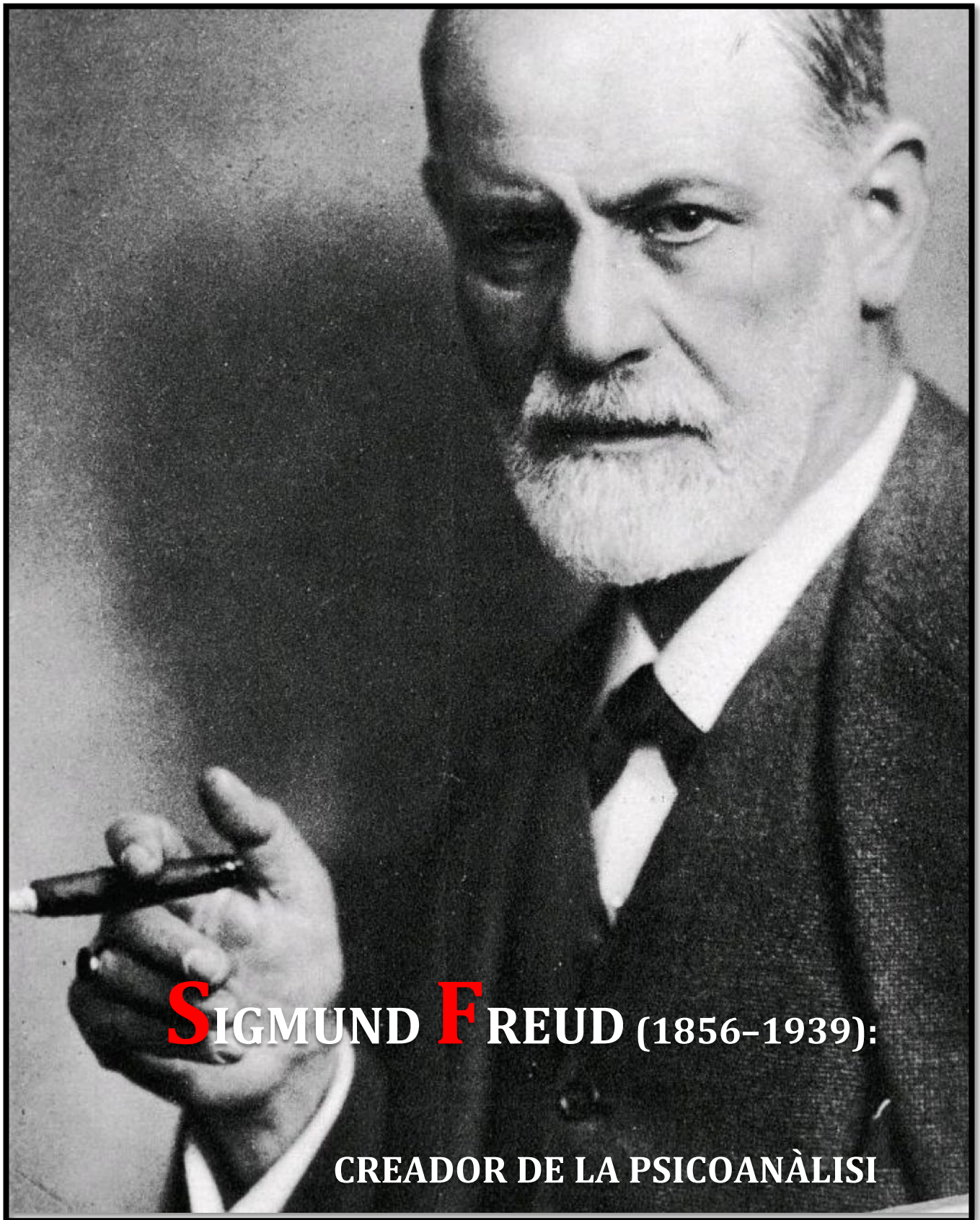

SIGMUND **F**REUD (1856-1939):

CREADOR DE LA PSICOANÀLISI

Índex

1. UBICACIÓ: L'AUTOR I LA SEVA ÈPOCA

1.1. LA "SOSPITA" DE FREUD

1.2. FREUD: CREADOR DE LA PSICOANÀLISI

2. LA DESCOBERTA DE L'INSCONSCIENT: EL CAS D'ANNA O.

3. LA TEORIA DE LA PERSONALITAT

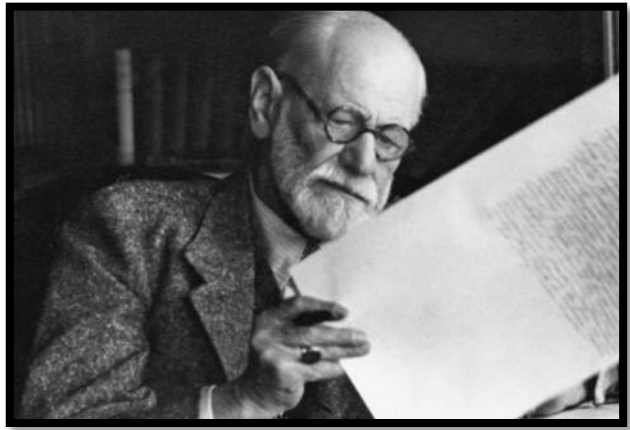
4. TEORIA DE LA SEXUALITAT HUMANA

5. "EL MALESTAR EN LA CULTURA" (1929). ANÀLISI DE LA CIVILITZACIÓ:

“El somni és la realització (disfressada) d'un desig reprimat.”

“No ens sentim còmodes en la civilització del present.”

Sigmund Freud

1. UBICACIÓ: L'AUTOR I LA SEVA ÈPOCA

Psiquiatre austríac, Sigmund Freud neix a Freiberg, a la regió de la Moràvia- Silèsia de l'Imperi austríac (situada a l'actual República Txeca). Després de graduar-se a la facultat de medicina de la Universitat de Viena, estudia a França, on té la possibilitat de dedicar-se a la hipnosi sota la guia de Charcot, gran mestre de l'estudi de la neurosi. Posant la seva atenció a l'existència de l'inconscient, funda la psicoanàlisi. Designa Carl Jung com el seu successor, però posteriorment es

produeix una ruptura entre tots dos. Els seus darrers anys de vida transcorren a Londres, on emigra fugint de la persecució nazi.

Arxiu: sonor:

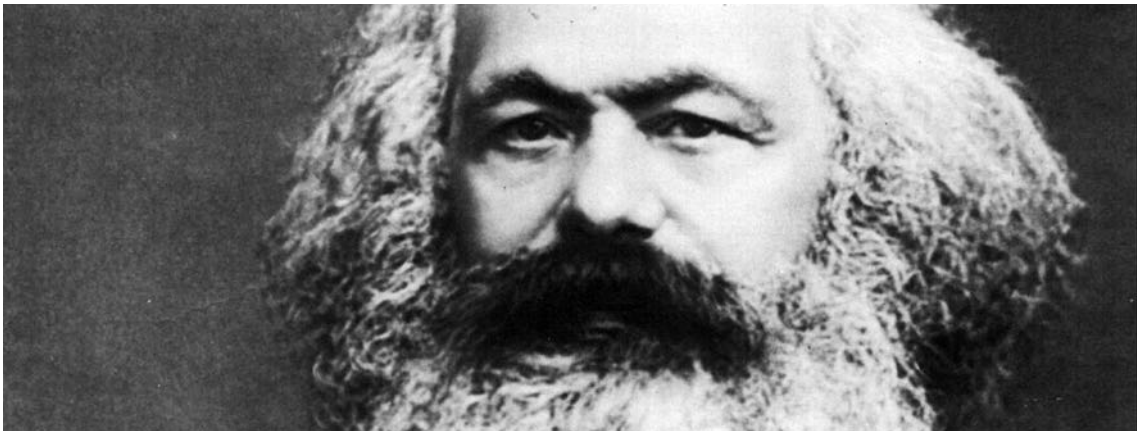
https://youtu.be/G_wGCMuDHnM (escoltem el mateix Dr. Freud parlant de la seva experiència vital, de la psicoanàlisi i de l'impacte que va tenir aquesta teoria a la seva època).

1. 1. LA “SOSPITA” DE FREUD

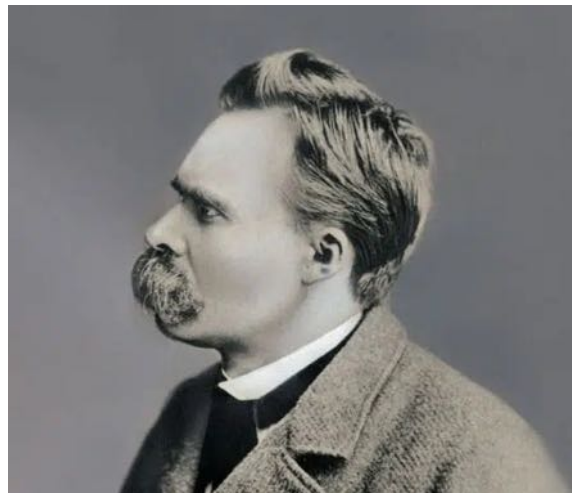
Marx, Nietzsche i Freud han estat anomenats “els filòsofs de la sospita”. Els tres tenen en comú l'esforç per descobrir l'engany que s'ha instaurat a la societat moderna.

L'herència de la Il·lustració havia deixat la creença que la RAÓ i la LLIBERTAT donarien lloc a un progrés constant tant en el camp del coneixement teòric i pràctic com en la millora de les condicions de vida.

Marx descobreix que el “liberalisme burgès” (la llibertat) que proclamen els il·lustrats provoca “alienació” (pèrdua de sí mateix) en el treballador i, per tant, una pauperització o empobriment progressiu de la classe obrera.

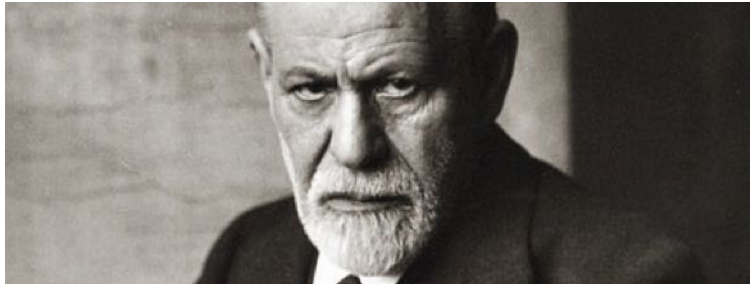

Nietzsche descobreix que darrera de la moral racional-occidental hi ha un “home de ramat” (desgraciat, digne de commiseració), un home feble, submís, que enganyat per falsos transcendentalismes nega l'única cosa certa que té: la vida i les seves manifestacions. Tots els valors de la moral judeo-cristiana han nascut des

del ressentiment contra la vida: l'home, segons Nietzsche, és "esclau" d'una moral que menysprea aquest món terrenal i busca el refugi i la comoditat de les veritats establertes.

Finalment, **Freud** descobreix que la raó no és l'únic àmbit de la personalitat humana: darrera la consciència hi ha un dinamisme superior

que exerceix pressions i influències sobre el que una persona pensa i fa: l'inconscient. Freud dubte de la capacitat de la raó humana per fundar racionalment i autònomament la seva pròpia existència: la raó (il·lustrada-empírica) no ens condueix necessàriament a la llibertat (Kant), sinó que esdevé un possible senyal de neurosi i de desequilibri mental.

En resum, els tres pensadors sospiten de les promeses dels ideals il·lustrats i arriben a una idèntica conclusió: el desconeixement de la autèntica realitat (la realitat econòmica, la realitat moral i la realitat psíquica) condueix a la desorientació existencial de l'ésser humà:

• Home alienat (deshumanitzat, cosificat) segons Marx,

• Home de ramat (submís, esclau) segons Nietzsche,

• Home neuròtic (reprimit, malalt) segons Freud.

1.2. FREUD: CREADOR DE LA PSICOANÀLISI

Freud (metge vienès) és el creador de la psicoanàlisi. Aquest terme té, en Freud, un triple significat. En primer lloc, fa referència a un mètode de coneixement de l'origen de certes malalties nervioses, les neurosis, i la teràpia que cal seguir per a la seva curació.

En segon lloc, és una teoria de la personalitat, una concepció de l'estructura mental del subjecte humà i les diverses forces, sovint antagòniques, que actuen en el psiquisme.

Finalment, la psicoanàlisi és una teoria de la cultura, una explicació d'amplis aspectes de la conducta social: l'art, la moral, la religió, la ciència, etc.

Un dels mèrits filosòfics de Freud és la hipòtesi de l'inconscient. La descoberta és revolucionària ja que contradiu les afirmacions de la majoria dels filòsofs anteriors que identificaven psiquisme amb la consciència: "No sóc més que una cosa que pensa", deia Descartes (l'home = consciència = raó). A partir del *cogito ergo sum* de Descartes, en filosofia es dona per descomptat que el jo és la pròpia consciència i la consciència es pot controlar amb la raó. Freud sosté per contra que la major part de les accions humanes estan governades per l'inconscient, sobre el qual la raó no exerceix cap poder. Freud descobreix que la major part de la nostra vida queda sota el domini de l'inconscient (d'unes forces psíquiques

irracional, instintiva, que no admeten explicació lògica ni raonada). Per tant, el model d'ésser humà que regula i dirigeix la seva vida, que sap el que fa i el que "ha de fer", guiat sempre per la raó, aquell ésser racional, autònom, lliure en les seves decisions i actes, és fals.

Cita:

"La psicoanàlisi es veu obligada, per l'estudi de les repressions patògenes i d'altres fenòmens que més endavant mencionarem, a concedir una extraordinària importància al concepte de l'inconscient. Per a la psicoanàlisi *tot és en un principi, inconscient*, i la qualitat de la consciència pot afegir-se després o faltar sempre. Aquestes afirmacions ensopegaren amb l'oposició dels filòsofs, per als quals el conscient i el psíquic són una mateixa cosa, resultant-los inconcebible l'existència del psíquic inconscient. La psicoanàlisi va haver de seguir endavant sense fer cas d'aquesta idiosincràsia dels filòsofs, basant-se en observacions realitzades en material patològic, absolutament ignorades pels seus opositors i referint-se a la freqüència i a la força d'impulsos dels que res no sap el propi subjecte." (S. FREUD, *Autobiografia*)

Alguns dels postulats bàsics de la psicoanàlisi són els següents:

a) L'Inconscient és un conjunt d'energies (forces instintives o pulsions), continguts reprimits i representacions que s'escapen al nostre control racional i conscient perquè una barrera (censura) no els permet exterioritzar-se.

b) La força instintiva fonamental de l'individu és de caràcter sexual (libido). Els elements estructurals de la personalitat són l'Allò, el Jo i el Superjo.

c) El fet d'exterioritzar els conflictes per la paraula (fer conscient allò que es troba a l'inconscient) alleugera els símptomes de la malaltia nerviosa.

d) La infància és un període molt significatiu en el desenvolupament de la personalitat.

2. LA DESCOBERTA DE L'INSCONSCIENT: EL CAS D'ANNA O.

Acabada la carrera de medicina, Freud es va desplaçar a París (1885) amb la intenció de seguir els cursos que el Dr. Charcot feia a l'hospital de la Salpêtrière. Al costat de Charcot, Freud va aprendre que els símptomes dels histèrics eren una prova evident de la complexitat d'un psiquisme amagat: l'origen d'aquesta malaltia es trobava en uns conflictes psíquics desconeguts pel propi malalt i que podien ser manipulats mitjançant la hipnosi. Més endavant, però, la hipnosi serà substituïda per una nova tècnica que s'anomena de la lliure associacions d'idees: consisteix a deixar que el malalt vagi descabdellant els seus problemes més desconeguts i complexos a partir d'idees aparentment simples i poc rellevants (el malalt construeix cadenes d'idees que el porten a poc a poc al conflicte reprimat).

Quan Freud torna a Viena coneix i es fa càrrec, juntament amb el Dr. Breuer, d'un cas que es coneix amb el nom D'Anna O. Aquesta noia que va caure malalta quan tenia vint-i-un anys, patia un seguit de trastorns que podríem anomenar d'histèrics o neuròtics. L'esdeveniment que va precipitar la malaltia va ser la mort del seu pare, però, ningú no podia esbrinar quina era la causa que una jove excepcionalment culta i intel·ligent no mengés, tingués una tos nerviosa, mals de cap, paràlisis parcials, pèrdua de les sensacions, etc.

Durant el 1882, la noia va experimentar un trastorn molt semblant a la hidrofòbia: tot i que es moria de set, no podia beure. Freud s'adonà que la malalta experimentava unes lleugeres millores quan mitjançant la hipnosi recordava les experiències passades que provocaven els símptomes neuròtics (curació per la paraula).

Cita:

“Podia agafar amb la mà amb el got d’aigua, però tan bon punt el tocava amb els llavis l’apartava d’ella... Per tal de mitigar la set que la turmentava, no bevia sinó fruites aquoses. Quan feia sis setmanes que estava així, un dia, en la hipnosi, va començar a parlar de la seva institutriu anglesa, per la qual no sentia gaire afecte, i va contar, amb exagerats senyals de fàstic, que un dia (quan era petita) havia entrat a la cambra i havia vist que un gosset de l’anglesa, una bèstia repugnant, estava bevent d’un got; però que, per educació, no havia fet cap observació sobre aquest fet. Després d’haver exterioritzat enèrgicament el seu enuig en la relació que n’acabava de fer, i que en el moment en què fou causat havia hagut de reprimir, va demanar aigua, en va beure sense cap dificultat una gran quantitat i es va despertar de la hipnosi amb el got a les mans. Des d’aquell moment va desaparèixer la pertorbació que l’impedia de beure.” (S. FREUD, *Autobiografia*.)

No hi ha cap dubte, però, que el mèrit científic més gran de Freud ha estat crear una tècnica terapèutica per tractar les malalties nervioses: les seves investigacions buscaven, en un principi, un mètode per curar la neurosi (en especial la histèria) i van convertir-se poc a poc en una teoria general del psiquisme humà, que explicava l’estructura de la ment i el funcionament de la personalitat humana.

Cita:

“Els records oblidats no es perden: segueixen en possessió del malalt, disposats a sorgir, associats al que ell encara sap. Però existeix una força que els impedeix que es facin conscients. L’existència d’aquesta força es posa de manifest quan un tracta de portar a la consciència els records inconscients que provoquen els símptomes histèrics. (...)”

La supressió d’aquesta resistència ha mostrat ser indispensable per al restabliment del malalt ja que si aquest arriba a prendre’n consciència, pot arribar a guarir-se.” (S. FREUD: *Introducció a la psicoanàlisi*)

3. LA TEORIA DE LA PERSONALITAT

La primera tòpica (1913) és una primera explicació de la personalitat, una explicació descriptiva dels estrats que constitueixen el psiquisme humà: Inconscient, Preconscient, Conscient. Freud va diferenciar, aquí, el món de la consciència (o percepció) del món que ell anomenava “inconscient”(format pels desigs i records reprimits).

La segona tòpica (1923) és una nova explicació de l'aparell psíquic molt més funcional que explica el dinamisme d'unes instàncies (l'ALLÒ, el SUPER-JO, el JO) que formen la nostra personalitat i que s'enfronten i pacten per poder tirar endavant la nostra vida.

Freud presenta aquestes instàncies com si fossin els actors d'un drama: en una lluita contínua i unes baralles que fan impossible el desitjat equilibri psíquic.

“Un proverbi fa notar la impossibilitat de servir alhora dos senyors. El pobre JO encara es veu més apurat: serveix a tres severos amos i s’esforça en conciliar les seves exigències i ordres. Aquestes exigències difereixen sempre, i a vegades semblen inconciliables; res, doncs, té d’estrany que el JO fracassi tan freqüentment a la seva tasca. *Els seus tres amos són el món exterior, el Super-jo i l’Allò.* Si considerem els esforços del Jo per a complaure’ls al mateix temps, o més ben dit, per a obeir-los simultàniament, podem arribar a entendre la dificultat per assolir la felicitat. Se sent assetjat per tres costats i amenaçat per tres perills davant els quals, en cas d’esgotament, reacciona amb el desenvolupament de *l’angoixa*. Per la seva procedència de les experiències del sistema de la percepció està destinat a representar les exigències del món exterior, però vol també ser un fidel servidor de l’Allò, romandre en harmonia amb ell. Per altra banda, és minuciosament vigilat pel rígid Super-jo, que li imposa determinades normes de conducta, sense atendre a les dificultats per part de l’Allò i del món exterior i el castiga, en cas d’infracció amb els *sentiments d’inferioritat i culpabilitat*. D’aquesta manera, impulsat per la realitat, el Jo lluita per dur a terme la seva tasca econòmica, la d’establir una harmonia entre les forces i les influències que actuen en ell i sobre ell, i comprenem per què, a vegades, no ens podem estar d’exclamar: “*Què difícil és la vida!*” Quan el Jo ha de reconèixer la seva feblesa, s’inunda en angoixa, angoixa real davant el món exterior, angoixa de consciència davant el Super-jo i angoixa neuròtica davant la força de les passions a l’Allò.” (S. FREUD, *Noves aportacions a la psicoanàlisi*)

Les instàncies de la segona tòpica (l’ALLÒ, el SUPER-JO, el JO) tenen cadascuna uns objectius oposats, per això la nostra vida ens dona maldecaps perquè al nostre interior s’hi lliuren batalles contínues:

L’ALLÒ: és el conjunt dels nostres instints, forces o pulsions d’origen orgànic. És la part obscura i inaccessible de la nostra personalitat: un caos

Les tres bruixes de Macbeth al voltant del calder, interpretació (h.1775) de Daniel Gardner (1750-1805).

d'energia, com una caldera plena d'estímul bullents i d'impulsos sense la més mínima organització.

El SUPER-JO: Conjunt de normes, prohibicions i restriccions interioritzades pel individu a partir dels pares, l'educació i el medi social. Sorgeix a partir de la superació del Complex d'Èdip. És la consciència moral.

El JO: Fragment de la nostra personalitat que estableix contacte amb el món exterior. La seva tasca és l'autoafirmació: controla les demandes dels instints i decideix si les pot satisfer o convé ajornar-les en unes circumstàncies més favorables del món exterior o si cal suprimir-les enterament, anul·lant tota excitació instintiva. És l'encarregat de resoldre, en definitiva, els conflictes entre les exigències de l'Allò i les prohibicions del Super-jo.

4. TEORIA DE LA SEXUALITAT HUMANA

Freud pensava que la personalitat s'anava configurant en les primeres experiències de la infància, a través de la superació de les frustracions i dels conflictes interns, però que la força impulsora i determinant del procés evolutiu de la personalitat era de caràcter sexual. Freud té un concepte de sexualitat molt ampli, que va des del concepte tradicional de sexualitat –actes dirigits a la procreació- fins a l'anomenada sexualitat infantil.

Aquest és un dels temes més conflictius que Freud va plantejar-se: l'existència i la importància d'una sexualitat infantil, que la moral tradicional sempre havia negat. Per les tradicions culturals anteriors el nen era un ésser asexual que experimentava l'impuls sexual només quan arribava a la pubertat. Freud no va entendre l'origen de la neurosi fins que va descobrir manifestacions sexuals polimorfes en la vida de l'infant.

Per exemple, en la **fase oral** (durant el primer any i mig de la vida), el nen centre tot el seu comportament en la boca i aconsegueix plaer xuclant, llepant, mossegant,... qualsevol objecte. Per Freud, deixen de ser actes instintius i passen a ser actes sexuals (actes on es busca senzillament el plaer) quan es repeteix el mateix moviment o acció sense que s'obtingui aliment.

En la **fase anal** (durant el segon any, aproximadament), la zona erògena es relaciona amb l'anus i el fet de controlar l'expulsió dels excrements i el control dels esfínters.

En la **fase fàl·lica** (durant el tercer i cinquè any de vida), el nen ha de patir el que s'anomena "**complex d'Èdip**". Aquest complex representa la tendència del nen a posseir la seva mare, impuls que és reprimat per la presència del pare, per la qual cosa el vol fer desaparèixer, desitja la seva mort i, de fet, el mata en la seva imaginació. Això l'angunia perquè tem que el pare es revengi i el castri. L'única manera que té de defensar-se d'aquest perill és reprimir la seva tendència incestuosa, cosa que afavorirà la identificació amb el pare i amb tot el que aquest representa.

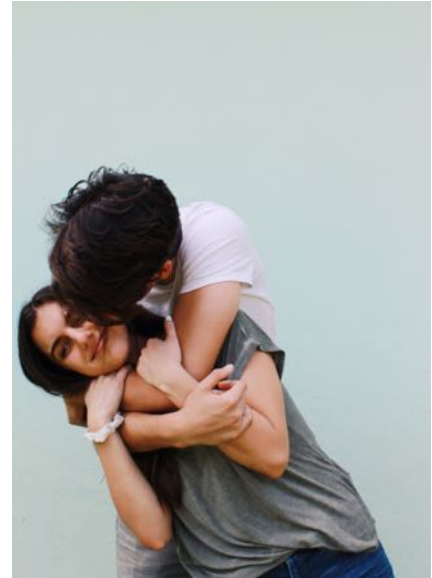
Aquesta experiència enriqueix la vida afectiva de l'infant i determinarà la seva vida futura. Si no supera aquesta fixació o complex (d'Èdip en el nen, i anomenat d'Electra en la nena) no sabrà on anar, ni com actuar, ni què fer: serà un neuròtic. Si el supera, la seva personalitat estarà formada en tot allò que és essencial: comença a construir-se el "super-jo" (la consciència moral).

Cançó sobre el complex d'Èdip: <https://youtu.be/bZz85TqojrI>

La **fase de latència** (durant el sisè i l'onzè any de vida) és un període en què disminueix l'interès sexual del nen o de la nena. Al mateix temps s'interioritzen les prohibicions paternes i es van conformant el superjò. És una etapa en què, habitualment, els nenes i les nenes juguen separats, sense demostrar gaire interès entre ells.

Durant la **fase de pubertat** (correspondria a l'etapa de l'adolescència), la libido s'independitza totalment dels pares i arriba al seu grau de maduresa. L'objecte amorós és *habitualment* una persona de l'altre sexe i es manifesta un gran interès per la sexualitat, que coincideix amb una sèrie de canvis hormonals i fisiològics. Les tendències amoroses combinen la tendresa i la sexualitat.

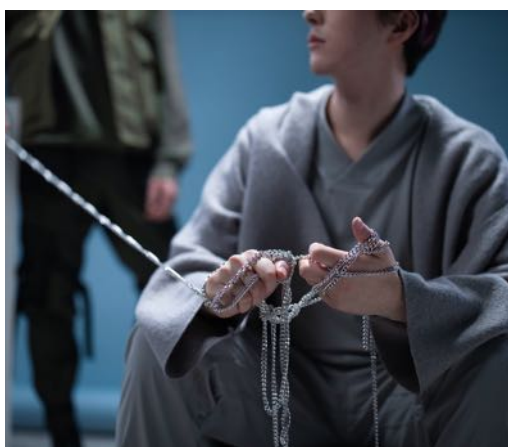

5. "EL MALESTAR EN LA CULTURA" (1929). ANÀLISI DE LA CIVILITZACIÓ:

CULTURA I FELICITAT, TERMES OPOSATS

La història de la civilització és un gran esforç per sotmetre, reprimir i sublimar les forces instintives de la naturalesa humana. A partir d'aquest principi, Freud explica l'existència de la cultura de manera psicològica i basant-se en els conceptes de la psicoanàlisi. Així, lluny d'acceptar un hipotètic instint perfeccionista particular de l'ésser humà i causa de les elevades produccions

culturals, Freud interpreta la cultura com un reflex de la repressió i sublimació de les pulsions que, en no poder satisfer-se directament per imposició de les normes socials i culturals, troben en el treball i en les manifestacions ben acceptades (l'art, la ciència, etc.) la seva expressió substitutòria (per bé que sempre insuficient).

"Si la cultura imposa sacrificis importants no solament a la sexualitat, sinó també a l'agressivitat humana, podem comprendre millor per què a l'home li és difícil de trobar la felicitat en la cultura. De fet, l'home primitiu ho tenia més bé, perquè desconeixia qualsevol restricció de l'instint. En canvi, les perspectives de poder fruir molt de temps d'aquesta felicitat eren molt escasses. L'home civilitzat ha canviat una part de les seves possibilitats de felicitat per una altra part de seguretat." (S. FREUD, *El malestar en la cultura*)

Quina és, doncs, la sospita de Freud? La cultura: progrés o repressió? Segons Freud, els sacrificis que imposa la cultura del present als impulsos naturals de l'individu crea un estat de repressió cada cop més accentuat i que fa de la felicitat un ideal problemàtic. "No ens sentim còmodes en la civilització del present", diu Freud. El progrés ha convertit l'home en un Déu de la tècnica, un Déu que ha construït molts objectes, però, que no el fan feliç. Per tant, la conjugació de la cultura occidental i la felicitat desitjada és un objectiu difícilment assolible, perquè mentre l'una exigeix repressió i culpabilitat, l'altra demana llibertat i plaer. I quan més avança la civilització menys possibilitats de felicitat ens van quedant. El diagnòstic freudià és ben pessimista, el resumeix aquesta sentència: "La felicitat no és pas un valor cultural".

"La societat civilitzada, que exigeix el bon obrar, sense preocupar-se del fonament instintiu del mateix, ha guanyat, doncs, per a l'obediència o la civilització un gran nombre d'homes que no segueixen en això la seva naturalesa. Animada per aquest èxit, s'ha deixat induir a intensificar en grau màxim les exigències morals, oblidant així els seus participants a distanciar-se encara més de la seva disposició instintiva. Aquests homes es veuen imposat un escanyament continuat dels seus instints, la tensió dels quals es manifesta en singularíssims fenòmens neuròtics de reacció i compensació" (S. FREUD, *Lliçons introductòries a la psicoanàlisi*).

Les forces inconscients de la ment : la violència, fundadora de l'ordre moral

La moral necessita d'una consciència moral. La consciència moral neix de la relació de dependència entre l'infant i l'adult-pare. L'infant és un ésser indefens, la seva existència està en mans de la voluntat de l'adult. El temor a ser abandonat, a perdre la vida és el que obliga a l'infant a acceptar sense condicions les normes

imposades pel pare. L'infant tem que si no ho fa perdrà l'estimació del seu pare i en conseqüència la seva protecció.

La figura del pare és objecte d'una ambivalència emocional per part de l'infant: d'una banda és odiada (representa l'autoritat, la violència, el càstig), d'altra banda és estimada (representa la seguretat, la vida, la força, la saviesa).

Amb la interiorització de les normes morals, s'interioritza també la violència paterna. El pare interioritzat es manifesta com una autoritat encara més eficaç que l'autoritat externa: sempre hi està present, cap acció se li escapa, actua fins i tot abans que l'acció s'hagi arribat a cometre. El malestar intern que provoca el sentiment de culpabilitat és l'efecte de l'acció violenta de l'autoritat interioritzada (Super-jo) sobre el Jo.

ANÀLISI DE LA RELIGIÓ: UNA IL·LUSIÓ DEFORMADORA DE LA REALITAT

Freud explica el sentiment religiós de manera psicològica: l'home religiós es comporta com un nen i retorna (regressió) a formes de conducta inadequades (vol tornar a sentir aquella seguretat i protecció infantil davant del pare). Així, segons la psicoanàlisi "el Déu omnipotent no és, psicològicament, sinó una substitució del pare".

Freud interpreta la religió com una **il·lusió**, una fantasia, un intent de realitzar els desigs més intensos i antics de la humanitat (seguretat, protecció, justícia, immortalitat). Ens cal créixer, madurar i acceptar la realitat tal com és, per això hem d'abandonar aquesta actitud infantil, aquesta "il·lusió auto-enganyosa".

La religió no és res més que una “infantilització” (Déu = pare protector) de la vida adulta, una regressió.

“Si volem adonar-nos del poder de la religió, haurem de fer-nos present tot el que pretén procurar als homes. Els explica l’origen i la gènesi de l’Univers, els assegura protecció i joia final en les vicissituds de la vida i orienta les seves opinions i els seus actes amb prescripcions que recolza amb tota la seva autoritat.

La psicoanàlisi ha aportat la darrera contribució a la crítica de la concepció religiosa de l’Univers, tot atribuint l’origen de la religió a la necessitat de protecció del nen inerm i feble, i deriva els seus continguts dels desigs i necessitats de l’època infantil, continuats en la vida adulta”. (S. FREUD, *Inhibició, símptoma i angouxa*)